

22. årgang, nr. 1, juni 2002

PAPYRUS

Ægyptologisk tidsskrift

Femten små fisk

T. Bagh

side 4

Turen går til Duat

M. Viking

side 11

Den hemmelige
samling: Den
kongelige Afstøbnings-
samling

E. Rand Nielsen

side 38

Bay - en embedsmands
dramatiske skæbne

M. Gregersen

side 44

Øen i nord

A. Haslund Hansen

side 46

Vejen til Piramses

A. Kjølbj

side 47

Kyphi - igen

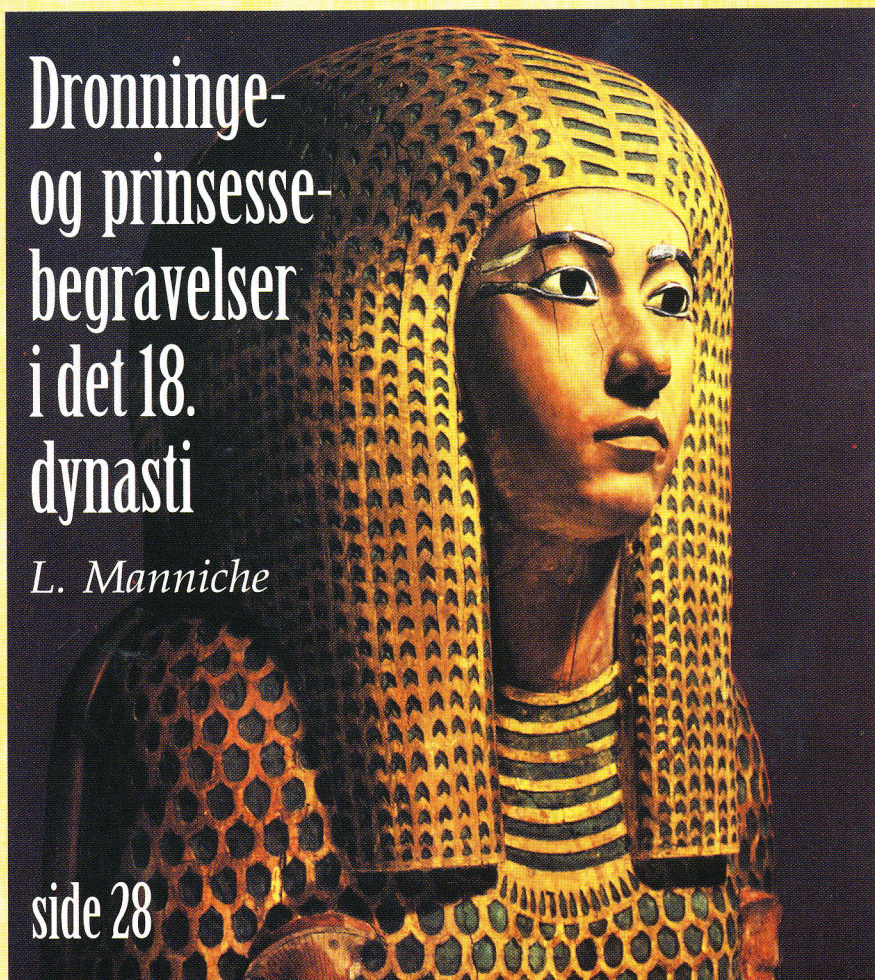
L. Manniche

side 55

Dronninge-
og prinsesse-
begravelser
i det 18.
dynasti

L. Manniche

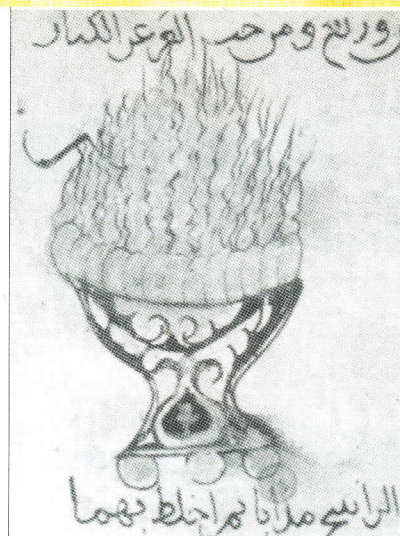
side 28



Kyphi — igen

I *Papyrus* 12/2 1992 skrev jeg om duftsubstansen kyphi. I et større værk om parfume fra 1999 viede jeg det meste af et kapitel til emnet. I april i år udsendte L'Oréal-laboratoriet i Paris en pressemeddelelse om, at det nu var lykkedes at genskabe kyphi. Dette faldt sammen med særudstillinger på det ægyptiske Museum og landbrugsmuseet i Cairo, en særlig "parfumerute" i Louvre, arrangementer i Marseille samt et "parfumesymposium" i Cairo, hvortil jeg var inviteret som taler. Nyheden om den nye kyphi blev citeret i aviser på så forskellige steder som Chile, Canada og London, og efterhånden også i et par danske aviser. Overalt indsneg der sig fejlagtige oplysninger, og derfor kan det være nyttigt med endnu et indlæg på dette sted.

Den genskabte kyphi er baseret på Plutarchs opskrift (som han havde kopieret fra Manetho (3. årh. f. Kr.)), suppleret med ingredienser nævnt i templerne i Edfu og Philæ (1. årh. f. Kr.). Kyphi er baseret på noget så ejendommeligt som rosiner, vin og honning med tilsætning af harpiks og urter. Problemet ligger i at bestemme harpiksens art og at oversætte navnene på urterne. Nok er de fleste af de græske betegnelser kendt, men der er ingen garanti for, at de alle er *oversættelser* af de ægyptiske – de kunne være alternative ingredienser. Det er således ikke muligt med absolut sikkerhed at identificere samtlige bestanddele (der i øvrigt varierer lidt) og dermed lave en tro kopi. L'Oréals version rummer rosiner og honning, men har palmevin i stedet for oasevin. En repræsentant fra firmaet kom med en utilfredsstillende forklaring på dette, da jeg spurgte hende. Harpiksen er som forventet fra *Boswellia* og *Commiphora* (myrrha) samt *Pistacia lentiscus* (mastiks). Blandt urterne er enebær, citrongræs og calamus nogenlunde sandsynlige, og mynte er en realistisk mulighed. Aspalathos og seseli fra de græske tekster er stadig usikre. For førstnævnte anvendte L'Oréal en busk, der går under navnet bois de rose eller bois de Rhodes (den groede oprindelig på Rhodos). Denne citeres også i den seriøse litteratur. Chaerophyllum, der også blev fundet i Tutankhamons grav i en krukke med plantens navn på, er en skærmpolante, som muligvis også er med i produktet. Cyperus, en duftende græsart, følges af et spørgsmålstegn i



Brændende kyphi fra en illustreret udgave af Dioscorides, *De materia medica* i et håndskrift fra det 11. årh. i Universitetsbiblioteket i Leiden. Foto W. Forman.

L'Oréals liste og er måske udeladt. Endelig er der cassia i, en kanelagtig bark, der hyppigt nævnes i græske tekster. Plutarchs kopi af Manetho har derimod kardemomme.

Kyphi er ikke parfume, med mindre man tager det i den bogstavelige betydning: per fumum = gennem røg. Det er en røgelse, eller det kan indtages af medicinske årsager, bl. a. for slangebids. Plutarch nævner midlets afstressende virkning. Der er ikke noget bevis for, at kyphi skulle have været anvendt ved balsameringen, selv om både enebær og kanel har været det (i øvrigt som de eneste to fastslåede duftingredienser).

Det er ikke første gang man har forsøgt at genskabe kyphi. En variant markedsføres for øjeblikket af et amerikansk firma i New Mexico. Der var kyphi på en udstilling på Nationalmuseet i 1998 og på en anden i München i 1990. I 1960'erne blev det forhandlet af en dame i England, og i 1887 blev flere versioner fabrikeret af en fransk kemiker. I 1850 var Plutarchs udgave blevet efterprøvet af en tysk farmaceut (hvorefter det blev markedsført som elskovsmiddel!). I Middelalderen sad der en salvemager ved navn Nikolaos og lavede kyphi i Alexandria.

I sommermånederne vil der i Glyptotekets boghandel være en lille udstilling om ægyptisk parfume, hvor man selv kan lugte til kyphi. I udseende og duft minder det en del om en bedre engelsk Christmas pudding...

LM

Lise Manniche, *Sacred Luxuries. Fragrance, Aromatherapy and Cosmetics in Ancient Egypt*, Opus Publishing, London 1999.

S. Schoske, *Schönheit. Abglanz der Götter*, München 1990, s. 49-51 med foto af "kyhipastiller".